

פעם נוספת ניתן להיווכח כי מערכת אכיפת החוק בישראל מעולם לא הפנימה את חזקת החפות, וכי המשטרה, הפרקליטות ואף שופטים משתמשים במעצר גם בהיעדר כל עילה חוקית, אלא, בעצם, לשם מתן "מקדמה" על חשבון העונש שאולי ייגזר בסוף המשפט; לשם סיפוק התקשורת שחשפה את הפרשה וצמאי הדם מקרב הציבור. על-פי הדיווחים בעיתונות, "בית משפט השלום בירושלים האריך אתמול בשלושה ימים את מעצרו של הגננת Y ובעלה X, בחשד שהתעללו, נפשית ופיזית, בילדי הגן אותו ניהלו... מכים את הילדים, צועקים עליהם ומאכילים אותם בכח." ("הארץ", 19.9.07).

ייתכן שיש מקום להליך פלילי. ייתכן מאוד שיש מקום לחקירה משטרתית. אך מדוע במדינת ישראל גם בשנת 2007 עדיין לא מפנימים שניתן לחקור גם בלי לעצור? על-פי החוק, אסור להשתמש במעצר כעונש או כמכשיר לסחיטת הודאות מהחשודים. החוק מכוון את השופטים להפיכת המעצר לחריג, שניתן להשתמש בו רק כשמתקיימת אחת משלוש עילות מוגדרות. האחת – סכנה לציבור, כגון כשמדובר בעבירת הרצח; השנייה – חשש סביר לשיבוש הליכי המשפט, כגון כשהחשוד הוא עבריין אלים הצפוי לאיים על עדים פוטנציאליים; והשלישית – לשם ביצוע הליכי חקירה שלא ניתן לבצע שלא במעצר (כגון – על-פי הפסיקה של בתי-המשפט – הכנסת מדובב לתאו של החשוד).

הבה נבחן את פרשת הפעוטון לאור עילות המעצר שבחוק. מדובר בגננת ובעלה, אשר סייע לה כגנן, שניהם כבני שישים שנה (כן, 60). מהי הסכנה הנשקפת מהם? שיאלצו את הורי הילדים להמשיך ולשלוח את ילדיהם לפעוטון שנסגר? שיאיימו על עדים פוטנציאליים? שימשיכו לצעוק, כפי שמיוחס להם? תחקירנית של "כלבוטק" כבר צלמה את החשודים סוטרים לילדים והצילומים היו בידי המשטרה עוד לפני המעצר. הורים וסייעות כבר העידו במשטרה. כיצד ניתן להצדיק מעצר כזה באמצעות העילות הקבועות בחוק? יוזכר כי תנאי המעצר בישראל הם מחפירים. האם לגיטימי שהרשויות ישתמשו בהם לשם ענישה לפני משפט?

לעתים, כנגד הטענה כי יש לשמור על זכויותיהם של חשודים ונאשמים, מעלים את טענת הנגד שלפיה צריך לשמור גם על הקורבנות ובני משפחותיהם. אפילו הוקמו ארגונים המתיימרים לייצג נאמנה את קורבנות העבירות. ובכן, הפעם אינני רק לצידין של זכויות החשודים והנאשמים. הפעם בהחלט ניתן לסווג אותי גם בצד של הקורבנות. בתי בת השלוש השתייכה בשנתיים האחרונות לפעוטון זה. הנה חומר למחשבה: גם הקורבנות לא בהכרח מעוניינים במעצר של החשודים כענישה לפני משפט. זאת, הן משום שכל אדם ראוי שיתייחסו אליו כאל חף-מפשע כל עוד לא הוכחה אשמתו בבית-המשפט המוסמך מעל ומעבר לספק סביר; והן משום שהחיים אינם רק שחור או לבן כבעיתון: לצד המעידות בדמות צעקות וסטירות-לחי שכנראה התרחשו לאחרונה – שהן חמורות גם בעיניי – הורעפה בפעוטון זה על הילדים גם הרבה מאוד אהבה. גם מהיכרות אישית אוכל להעיד שהגננת ובעלה בני השישים כלל אינם כה שליליים כמתואר בתקשורת, ובוודאי שאינם מסכנים את הציבור עד כי יש להחזיקם בבית-המעצר.

* ד"ר בועז סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במכללה האקדמית למשפטים (רמת-גן).